

**“КИЇВСЬКА” ТЕМА У ЛАТИНОМОВНИХ ТВОРАХ XVI – XVIII СТ.:
БОРОТЬБА МІФОЛОГЕМ**

У статті розглянуто використання авторами XVI – XVIII ст. мітологом “Київ – Троя” та “Київ – Рим новий” на прикладі латиномовних творів С. Ф. Кленовича “Roxsolania”, анонімної “Camoenae Borysthenides”, “шкільних вправ” Т. Прокоповича й польськомовного панегірика “Hippomenes sarmacki...” П. Орлика. Констатовано домінування мітологемами “Київ – Рим новий” як в етикетній аристократичній літературі України, так і в тогочасному освітньому процесі.

Ключові слова: Мітологема “Київ – новий Рим”, мітологема “Київ – Троя”, латиномовна література України, С. Ф. Кленович, “Camoenae Borysthenides”, Теофан Прокопович, Пилип Орлик, Дніпро-Бористен.

Myroslav Trofymuk. ‘Kyiv’ Theme in 16th–18th Cent. Works Written in Latin: Fight of Mythologems

The paper considers mythologems ‘Kyiv – Troy’ and ‘Kyiv – a new Rome’ used by the 16th–18th cent. authors. The research is based on the poem “Roxolania” by S. Klonowic, anonymous “Camoenae Borysthenides”, works by Th. Prokopovych and the Polish-language panegyric “Hippomenes sarmacki...” by P. Orlyk. It is stated that ‘Kyiv–New Rome’ mythologem dominated both in etiquette aristocratic literature of Ukraine and contemporary education.

Key words: mythologem “Kyiv – a new Rome”, mythologem “Kyiv – Troy”, Latin-language literature of Ukraine, Sebastian Klonowic, “Camoenae Borysthenides”, Theophan Prokopovych, Pylyp Orlyk, Dnipro-Borysthenes.

Серед художніх латиномовних творів про Україну пріоритет належить поемі “Roxolania” Себастьяна Фабіана Кленовича. Принаймні тому, що це була перша друкована латиномовна поема про Україну. Автор закликає муз прийти із “лавроносного Парнасу” до українських лісів і оспівати ці землі, заселені “племенем Яфета”: бастарнами, іллірійцями, сарматами чи гамаксобіями – це різні назви населення Русі за античними авторами. Кленович вводить у вступну частину поеми виступ Аполлона, у вуста котрого вкладає думку, що

Gens tamen illa tulit Russorum nomen avitum,
Quod nunc agnoscit posteritasque probat.
Hos quoque (quamvis sunt alii) vocitare Rutenos
Non vetat exemplum, lector amice, patrum [11, v.167-170].

Плем’я, однак, те своє ім’я русів від прадідів мало,
Всі теж нащадки його і прийняли, й признають.
Отже, і цих, хоч і інші ще є, мій ти милий читачу,
Звичай батьків нам велить руськими теж називать [5, 17].

Усталюючи справжню назву “Роксоланії”, Кленович описує край, починаючи від природних меж (морів, гірських кряжів тощо). Опис українських рівнин продовжується описом флори – переліком дерев, з яких складаються галицькі ліси.

Наступна частина поеми присвячена темі міст: тут Кленович подає назви тринадцяти міст: Львова, Замостя, Києва, Кам’янця, Луцька, Бузька, Сокаля, Городна, Белза, Перемишля, Дрогобича, Холма, Красностава, описуючи їх то кількома фразами, то розлогими викладами про розміщення, замки, єпископські катедри, етнічні групи, які творять міську громаду тощо. Серед описів міст особливо цікавий матеріал про Київ. Своє бачення цього міста автор виклав у віршах 1299–1392. Оповідь складається з трьох частин: вступу зі згадкою колишньої величі Києва й запереченням топосу “Київ–Троя”, опису татарських набігів із описом зовнішності татар та з викладу міркувань автора стосовно виникнення Лаврських печер.

“Sic ego Russorum credo remanere “Pieczaras”, / Quas ibi tanta religione colunt” [11, в.1365, 1366]. – “Так, я гадаю, і виникли ті славні руські печери, / Що то глибоку їм честь руси усі віддають” [5, 72].

Найцікавіша вступна частина опису Києва. Автор сумує, що колись славне місто занепало:

Tu quoque magna Ducum quondam Kiiovia sedes,
Multa vetustatis quae monumenta vides
Antiquum rudus et lateres visuntur in arvis
Atque ruinosus herba profunda locis [11, 1299-1302].

Києве древній, колишня княжа велика столице,
Скільки у тебе слідів давньої старовини!
Мури й руїни старі по левадах розсіяні нині,
Зілля й висока трава криє руїни старі [5, 70].

У наступних рядках твору Кленович полемізує із топосом “Київ–Троя”:

Plures esse putant Phrygiae vestigia Troiae,
Sed mihi non vulgi fabula vana placet.

Є ще багато таких, що тут залишків Трої шукають,
Казка однак ця пуста не до вподоби мені [5, 70].

Очевидно, це був сталий топос, пов’язаний зі славним минулим столиці Русі; ми з ним (точніше, з його запереченням) стикнемося у поемі “Самоенае Вогрysthenides” Івана Домбровського, про що мова піде далі. Натомість Кленович пропонує іншу ідеологему стольного Києва: “Praeterea nigro tanti Kiiovia Russo est, / Quanti Christicolis Roma vetusta fuit” [11, в.1337, 1338] – “Знайте, що Київ на Чорній Русі значить стільки, як давній / Рим для старих християн, значення в нього таке ж” [5, 71], не забуваючи описати київські чудеса, насамперед Лаврські печери.

У наступних частинах поеми автор описує “звичаї” русів: “віру батьків”, народження і хрещення дитини, дитячі розваги. Бачимо тут цікаву згадку про “побратимство”, стосунки між людьми, які, за твердженням Кленовича, для українців не менш важливі, аніж кровна спорідненість і притаманні як чоловікам, так і дівчатам та жінкам. Далі йде оповідь про приворіт-зілля з еротичними мотивами. Врешті, Кленович завершує свій твір про Роксоланію-Русь описом поховальних обрядів.

“В українській культурі епоха пізнього Середньовіччя – це період остаточного утвердження християнства як ідеології. Разом із тим проповідь православного вчення в Україні найчастіше провадилася представниками неписьменного духівництва серед народу, ще доволі міцно зануреного у поганський міфологічний, хтонічний і анімістичний “образ світу”, традиційно притаманний аграрному суспільству”, – стверджує Юрій Пелешенко, дослідник української літератури XI–XIV ст. [3, 318]. І там-таки: “Симбіоз поганських і християнських елементів, чи, точніше, “зануреність” церковного вчення у море язичницьких образів, витворили таке унікальне явище, що можна означити як українське народне християнство – важливий компонент традиційної української культури. Ця культура як автентична неповторна система, напевне, сформувалася саме протягом XIII–XVI ст., що підкреслює надзвичайну важливість епохи пізнього Середньовіччя для становлення сучасної української нації” [3, 318].

Саме цей стан української культури й зафіксував Себастьян Фабіан Кленович у “Роксоланії”. У цьому й полягає значення твору для української культури: чужинець, вражений побаченням і почутим, подав у небезталанній художній

формі “світлину” “Роксоланії” – українського краю, звичок та звичаїв його мешканців, ославивши й легітимізувавши, зокрема, окремішність й неповторну індивідуальність цього етносу.

Іван Домбровський, гіпотетичний автор [9, 273-275] поеми “Дніпрові камени” (“SAMOENAE BORYSTHENIDES”), теж із перших рядків поеми заперечує міф про “Київ–Трою” з метою утвердити велич і значення Києва. “...tecta Kiovi, / Tecta, quibus vulgus Phrygia confingere Troia / Somnia conatur, satis absona...” [10, 2-4] (“спороди... / Люд по яких і донині фрїгійської давньої Трої/ Марить ще снами...”) [7, 95]. Натомість він наділяє Київ, незважаючи на спустошений стан, позитивними епітетами, приховано наголошуючи на його аналогії до “Вічного Міста” – Рима (у літературній традиції назва “Urbs” – Місто (з великої букви) однозначно стосується саме Рима).

Цілком можливо, що прототипом цього твердження був твір Кленовича “Роксоланія”, де, як ми вже зазначали, містяться аналогічні висловлювання стосовно Київської минувшини й сьогодення та вжито тих самих аналогів для порівняння (“Роксоланія”, опис Києва, в.1305–1310).

Один із перших дослідників поеми, історик І. Шевченко пише: “Домбровський захоплювався давніми русичами, які сповнювали страхом “порфириноносних” тиранів – себто, візантійських імператорів. Вихваляв він і своїх сучасників – козаків та їхні подвиги у війні проти татар загалом і проти турків у гирлі Дніпра зокрема, та закликав античних муз оспівати козацьку мужність” [8, 134]. Згідно з його твердженням, поема “Дніпрові музи” “мала ознайомити новопризначеного київського католицького єпископа з історією древнього міста, престол якого той збирався посісти, та із землею, сувереном якої Київ був у давні часи” [8, 134].

Щоб адекватно описати історію Міста, автор надає слово “Генієві Дніпра” (Borysthenis Heros). Власне він – Borysthenis Heros, а не котрась із муз, як впливало б із назви поеми, оповідастиме про славне минуле. Сюжет оповіді починається із символічного монологу – порівняння з іншими ріками, з якого довідуємося, що “non est, quod talibus aestuet undis / Flumen, quam late devolvitur occiduus sol” (“немає більш такої повноводної ріки від сходу і до заходу сонця”); водами Дніпра живиться море. Саме назва Дніпра дала назву краєві, його води омивають мури Києва.

Quae magna quondam surgebat mole Monarchae,
Omnes cum penitus Russos ditione tenebant
Arcem, qui sedemque sui fecere Kiovim
Imperii, cum sub Borea dominata per omnes
Sarmatia gentes late complexa feroces
Moschos ac populum ferventem caede sub Arcto [10, 90-95].

Мало воно колись силу велику, коли ще монархи
Київські русів усіх під своєю кормигою мали.
Мова іде про князів, які Київ зробили столицним
Містом і центром держави; коли в володіннях Борея
Над усіма панував племенами Сарматії й мосхів –
Плем'я північне, до січі охоче, держав у покорі [7, 98].

І. Шевченко наголошує, що переказана Домбровським історія була історією не певного князівського роду, а історією землі, краю, символом якого став Київ. “Ідея, що Київ початку XVII ст. був продовженням Києва Володимира Великого, побутувала й серед самих киян, представників головної течії православної інтелігенції” [8, 135]. Імовірно, саме тому поема починається із заперечення тези “Київ–Троя”, – адже автор мав мету обґрунтувати автохтонне походження мешканців міста Києва.

Опозицію поміж міфологемами “Київ – Троя” та “Київ – Рим новий” використовує неодноразово і Пилип Орлик. Особливо виразно й однозначно це висловлено у другій його збірці “Гіппомен сарматський...”, яка побачила світ у друкарні Києво-Печерської лаври 1698 року. Поема написана з приводу одруження Івана Обидовського – племінника Івана Мазепи, а заодно й потенційного кандидата на спадкоємне посідання гетьманської булави – та Ганни Кочубеївни, дочки генерального писаря Василя Кочубея.

Збірка “Hippomen sarmacki...” написана польською мовою. Проте П. Орлик використовує увесь арсенал античної міфології й історичних реалій античності. Очевидно, що ця топіка була в його часи універсальним літературним матеріалом, незважаючи на мову написання творів.

Ясна річ, що книжка, присвячена цьому шлюбові була небуденною. Бароково ускладнена й розкішно ілюстрована епіталама відображає не лише майстерну в’язь барокової поетики й риторики, не лише демонструє яскраве поєднання візуальних алегорій та поетичних метафор. Насамперед вона стала для Орлика засобом вислову панівних поміж гетьманською старшиною вищого рангу ідеологем. Як зазначає О. Трофимук, “на час написання другої поеми Пилип Орлик поступово входить у середовище української аристократії Лівобережної України. Як і варто сподіватися, новий член тієї спільноти намагається адаптуватися у старшинському середовищі. Ясна річ, що для цього йому насамперед слід було засвоїти ті світоглядні установки, що панували серед козацьких зверхників” [2, 637].

Отож, з одного боку, бачимо цитати, пов’язані з мотивом зруйнованої Трої, а з другого, ідеться про історичну перспективу України-Гетьманщини.

У поемі Пилипа Орлика “Дарданська Троя “пішла з димом” (“Dardańska Troia rozżarem zburzona”) й “лежить у вічній руїні”. Натомість у зміст ідеологеми “Київ – новий Рим” Орлик вплітає алюзії на “Метаморфози” Овідія (“книга перетворень”), і, обігруючи алегоричне тлумачення герба І. Мазепи “Курч”, пов’язує розвиток України, української культури і державності із добродійною діяльністю гетьмана: ктитора, покровителя навчальних закладів, мистецької, зокрема поетичної творчості [2, 545; див. Ілюстрація 1].

От тобі з Дніпра яка плине слава!
Із чорних вод струменів твій до сонячних променів
Вилітаючи, Орел гербовий, дав знати: Київ – Рим новий,
Де з Могилянської Паллада родиться
Голови, й Аполлон у лавра прохолоді,
Де гербові твої потоки, Мазепо, на Парнас узливають
Дорогу вологу <...>
І де Хрест у Курчі квітне...¹

Прикметно також, що в першому рядку цитати бачимо згадку про Дніпро; як і в інших поетичних творах доби бароко, назву ріки слід сприймати метонімічно, як символ всієї України.

О. Трофимук стверджує: “Цей опис фактично інтерпретує алегоричний малюнок з-перед парагону. Вочевидь саме це твердження і є тою ідеєю, котру П. Орлик намагався висловити в цьому інформаційному блоці. Це висловлювання одного з ідеологів Гетьманщини переконливо свідчить, що козацька старшина в кінці XVII ст. була цілком свідомо того, що лише збереження і розвиток культурної традиції в поєднанні з міцною легітимною виконавчою владою, символом і втіленням котрої був у тогочасній Україні гетьманський уряд у поєднанні з адміністративно-територіальною системою Гетьманщини, як це бачимо з Конституції 1710 р., може забезпечити побудову

¹ Див.: Ілюстрація 2.

держави. Це означає, що тогочасна козацько-шляхетська верства була зрілим політичним державотворчим чинником, який спроможний здійснити свою мету при сприятливому збігові історичних обставин” [2, 659].

До теми опису Києва неодноразово звертається у своїй творчості й Теофан Прокопович. Звернемо увагу на три його твори: “Situs urbis Kioviae descriptiuncula” (“Короткий опис місця, на якому стоїть Київ”), “Laudatio Borysthenis” (“Похвала Бористену”) та “Urbs Roma hinc montibus inde mari cingitur” (“Місто Рим з одного боку оточене горами, а з другого – морем”). [4, 243, 265, 266].

“Похвала Бористену” – “шкільна вправа”. Тут метонімічно використано образ ріки як символу краю. Ідилічна картинка “веселих і щасливих берегів Дніпра” завершується промовистою цитатою:

Urbs hac ipsa, decus patriae, materque potentis
Imperii. Illius tu moenia perluis ampla.

Місто –
Мати держави могутньої і батьківщини оздоба?
Мури високі його омиваєш своєю водою [1, 147].

Ця цитата цікава тим, що поетичний рядок починається словом *Urbs* – з великої букви. Зрештою, початки віршових рядків завжди писалися з великої букви, тож це слово по-іншому не могло бути написаним. У перекладі Віталія Маслюка це слово перенесене у кінець рядка, отож, написане з малої букви. Проте у попередніх рядках згадано про *urbes* – міста, містечка або поселення:

Et bene maiores dixere Borysthenis amnem
Iam mellis plenos, iam lactis volvere fluctus.
Quid memorem laetis tot rura, tot oppida ripis,
Tot positas urbes, quae tot tibi tantaque vitae
Munera et ingentum fluviorum maxime partem
Acceptam referunt? Et quae supreme tuarum
Sunt laudura monumenta...

Пращури наші казали правду: ріка Бористен наш
Хвилі несе чи молочні, чи змішані з медом солодким.
Нащо тут згадувать села, міста і містечка, що стільки
По берегах плодоносних лежать їх, і всі постачають
Різні дарунки тобі для життя, а рік приносять данину.
Зайві слова, бо великим вже виросла в нас монументом
Слава твоя... [1, 147].

Бачимо тут виразну висхідну (побудовану за наростанням) градацію визначень населених пунктів: “laetis tot *rura*, tot *oppida* ripis, / Tot positas *urbes*...” (на берегах – веселі *села*, *містечка і міста*). Ця градація понять вивершується словом *Urbs*; у поєднанні в нашій цитаті з епітетом *mater potentis imperii* – мати могутньої імперії – є виразним натяком на подібність Києва до міста Риму.

Ще раз до цієї теми Теофан Прокопович звертається у творі “Situs urbis Kioviae descriptiuncula” – “Короткий опис місця, на якому стоїть Київ [4, 243]. Цей твір цікавий тим, що впродовж сорока віршованих рядків (20 дистихів) на різний лад обігрується одна й та сама тема. Нагромаджуючи способи опису сторін світу, Прокопович сугерує читачеві думку, що земля, символом якої є Київ, тягнеться від сходу до заходу. Описи сходу: “qua Lucifer exit” (“де Люцифер сходить”); “Aurorae perluit unda latus” (“хвиля Аврори омиває бік”; Аврора – вранішня зоря, хвиля Аврори тут – хвилі Бористену); “primum

spectantia solem” (“[мури], що бачать найпершими сонце”); “solem quae spectat Eoum” (“[мури], які бачать саму Еос – ранішню зірку”); “Qua primos solis radios videt” (“[місто], яке бачить перші промені сонця”); “Solis ab exortu” (“з боку сходу сонця”); “Unde dies surgit” (“звідки день встає”, воскресає); “Unde venit Titan” (“звідки приходить Титан” – бог сонця); “Titan solet unde venire” (“звідки зазвичай приходить Титан”); “Currit ab Eou plurima parte Thetys” (“Там, звідки ранок встає, німфа Тетіда живе”) і подібні. Описи заходу: “serus venit Hesperus unde” (“куди зникає вечірній Геспер”); “ab occasu culmina montis habet” (“Місто, на захід має верхівки гори”); “Multus ab hesperia parte tuetur apex” (“Гребені гір піднялись там, де вечірня зоря”); “Qua videt occidui solis abire iubar” (“Спины гористу, проте, бачить згасаючий день”).

Бачимо тут і цікаву гру слів: *serus Hesperus*; *serus* – пізній; *Hesperus* – грецьке божество вечірньої зорі; у римлян – *Vesperus* – вечір.

Текст сугерує рецепієнтові думку: Київ такий великий, що з одного боку його омивають води рік, а з іншого – він сягає гір. З одного боку Київ зустрічає схід сонця, з другого – видно захід світила. Сумарно ці 20 дистихів становлять ряд концептів. У такий спосіб автор мовить про цілий край, символом якого є місто Київ.

Крім вірша про Київ, перу Прокоповича належить ще епіграма “Місто Рим з одного боку оточене горами, а з другого – морем” (“*Urbs Roma hinc montibus inde mari cingitur*”) – виразна тематична паралель до твору “Короткий опис місця, на якому стоїть Київ”.

*Urbs Roma hinc montibus inde mari cingitur
Nubifero hinc illinc, erecta cacumine tellus,
Laurigeros dominae circumit urbis agros:
Circumit an potius circumdare poscit & usque
Claudere lunato flagrat anhela sinu.
Nam Vaticanis jungunt quae culmina campis
Tuscula perpetuus ducit in arva viror.
Cetera circumstat pelagus praeruptaque terrae
Continuat panso marmore septa Thetis.
Terrarum dominam regnatricemque marini
Imperii tellus cingere sola nequit [4, 266].*

Місто Рим з одного боку оточене горами, а з другого – морем

Пагорби круто звелися зусібіч високі до хмар аж;
Красені лаври в полях панського міста стоять.
Просить як ніби воно серповиду затоку блискучу,
Щоб оповила навек втомлені мури його.
Стольного міста дахи досягли вже полів Ватиканських;
Тягнеться зелень суціль, ген, до тускульських аж нив.
Пагорби й інші усі обступає Тетидине море;
Хай же оточить воно й гатку ще мармуром вод.
Правлячу паню численних країв оточить, бо не годна
Поодинокa земля, навіть, якщо це і Рим [6, 155].

Імовірно, що теми щойно проаналізованих творів Т. Прокоповича – “*Laudatio Borysthenis*” (“Похвала Бористену”), “*Situs urbis Kioviae descriptiuncula*” (“Короткий опис місця, на якому стоїть Київ”), а також “*Urbs Roma hinc montibus inde mari cingitur*” (“Місто Рим з одного боку оточене горами, а з другого – морем”) – навіяні авторові фразою із 72 (71) псалма Другої книги: “*Et dominabitur a mari usque ad mare et a flumine usque ad terminos orbis terrarum*” (“І він запанує від моря до моря, і від Ріки аж до кінців землі!”).

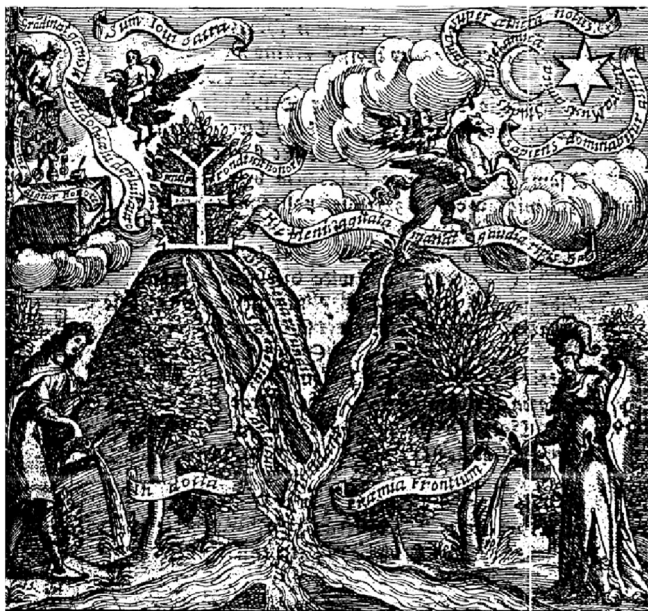
Ілюстрація 1: сторінка другої збірки Пилипа Орлика "Hippomenes sarmacki..." із твердженням "Київ – Рим новий" (Kijów – Rzym nowy)

R gdzie Tullius swe Kostry złożył, tam Twój w promieni ostrzy
 Polerował się dowcip przez perory;
 Czym Demosthens w Graciei Honor, /
 X Cynas w Illiryku posiadał, w wymownym języku:
 Tym Pericles z Jokratem, / sciga godność z Mithridatem.
 Logicznie Ciernie, w Kijowskiej Stagirze,
 w P stańskie Koże zawitły Ci ściżrże,
 Sam przy zawitym Ewropie, / Aristotel Lawr Ci sypie,
 Ses bez twardey Karaceny, odprawował madre sceny.
 Scientiarum Klucz Ci otwart wrota
 W wleczne Tryumphy, gdzie Kosła Ewrota,
 Batdyie niż na Wasyłanie, / Lub przy pieśczoney Setwanie,
 W wiecy twienie Wawrzynowe, / Ktore na madra Twa głowe,
 na Cybetokie Kijowstie sie wsiły,
 z sprzyślejdnemi honorow tytuły,
 Kłedk Czysta Chetis swe wody, / w Tarpeiowe Ieie groby,
 By stad dumna swiata Pani, / w złotym swy pierścieniu dani
 madrym Aletom na stronie wkladata,
 Tobie gdy z Dniepra JAJE plynie Chwata,
 Td y w czarnych wod strumieniu, / ku stoniecznemu promieniu,
 Orzet Twój lecał Herbowy, / Dal znac że Kijow Rzym nowy,
 z Uoblikańskiej gdzie Pallas sta rodzi
 Głowy, a w Lawrze Apollo sie chłodzi,
 Gdzie Herbowe Kieki Twolie MASEPO, / na Parnassz zdroie
 Drogie leia/niby w Lydzie / Paktol złota syba idzie,
 R gdzie Krzyż w Kurcju zatwitoł w Dafnidy
 Drzewo, zkad wiecy wiia Pymphlazidy,
 Kedy Kiejyc z swym Hesperem, / Drogim swieca Chryzocerem,
 Gdzie Pallas z Phabem sie brata, / tam Twe mlode IANIE lata,
 z tryumfem wniośles Orła Twego piory
 y stad cie same gonily Honory.
 Nie Libyckie w cug sprzezone / Lwy cie wiozły, ni zkecone
 kola na godność, / przez scierwy, / Kraway traktem, / lecz Minerwy
 Keta cie wwiiodla, / w Cesarstie Dywany,
 Gdzie Stolnikowstwa honor zhotdowany
 splynol iefszje na dziecine, / Przez kladetna Twa Lucine;
 Bo tam zarzje Honor plynie, / gdzie Minerwa przy Lucinie.
 Niczawzje Gradyw koncerzem odkryty,
 Kasztel honorow wzłote stroion nity
 Tocycka rumuie stala, / Cześciey zmieszaj krawawa sala,
 Tia zarłocznie wpada Scylli, / Choc miecz nieszy Attylli,
 K Rzymistich

Audito
Rhetor.
vices.

Auditor
Philosophia
w Collegium
Kijowstium

Ілюстрація 2:

Варто взяти до уваги трьохсотлітню перспективу, з якої ми дивимося на ці твори XVI–XVIII ст. І те, що більшість категорій, які нині визначають наше бачення мистецьких чи суто наукових проблем, лише розроблялися – це, власне, і був процес пошуку та витворення параметрів наукової і мистецької традиції.

Постійне покликання на авторитет давнини стає домінуючим у творчій практиці і теорії буквально через двадцятиріччя після написання “Дніпрових камен”: поетики Києво-Могилянської академії дуже часто мотивують те чи і те положення принципом “ab antiquo” – “бо так прийнято здавна”; один із варіантів цієї мотивації становить покликання на Церковну історію, другий – на “античні аннали”. Саме тому в українському літературному процесі другої половини XVII–поч. XVIII ст. активно розробляються міфологеми “Києва–Трої”, “Києва – Нового Рима”, а також “Києва – другого Єрусалима”.

Як бачимо, автори латиномовних творів XVI–XVIII ст. активно заперечували ідеологему “Києва – Трої” на користь тези “Київ – другий Рим”. Вірогідно, що саме так бачилася роль цього міста еліті Гетьманщини. Якщо ідеологема “Київ – другий Єрусалим” корениться у свідомості кліру, у свідомості доколацерковних авторів, то згадана ідеологема “Київ – другий Рим” стає поширеним топосом аристократичної – шляхетсько-старшинської – панегіричної літератури Гетьманату/Гетьманщини, козацького державного утворення.

Про це свідчать, зокрема, висловлювання одного з чільних ідеологів Гетьманщини і талановитого барокового поета Пилипа Орлика. “Київ – то Рим новий”, написав він 1698 року у збірці “*Hippomenes sarmascki...*”, виражаючи настрої старшинської еліти Гетьманщини.

Зрештою, “Троя” також лишалася упродовж XVII ст. поетичним символом Києва так само, як і Рим.

Проте домінуючою стала ідеологема “Київ – новий Рим”. Про це свідчить, з одного боку, її присутність в одному з промовистих зразків етикетної поезії – у другій збірці Пилипа Орлика “*Hippomenes sarmascki...*” (1698 р.), а – з другого, її “шкільна нормативність”, залучення до освітнього матеріалу курсів Києво-Могилянської академії.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Аполлонова* лютюя: поети XVII–XVIII ст. / За ред. В. Кречотня. – Київ, 1982. – С. 146–154.
2. *Орлик П.* Конституція, маніфести та літературна спадщина. Вибрані твори. – Київ: МАУП, 2006. – 736 с. – (Б-ка українознавства. – Вип. 8).
3. *Пелешенко Ю.* Українська література пізнього Середньовіччя (друга половина XIII–XV ст.). Джерела. Система жанрів. Духовні інтенції. – Київ, 2004. – 423 с.
4. *Прокопович Ф.* Сочинения. – Москва; Ленинград, 1961. – 512 с.
5. *Кльонович С.Б.* Роксоланія: поема / Пер. з лат. М. Білика. – Київ, 1987. – 94 с.
6. *Прокопович Т.* Філософські праці. Вибране. – Київ: Дніпро, 2012. – С. 155.
7. *Українська поезія XVII століття* (перша половина). – Київ: Рад. письменник, 1988. – С. 93–119.
8. *Шевченко І.* Україна між сходом і заходом: Нариси з історії української культури до початку XVIII століття. – Львів, 2001. – С. 134.
9. *Яковенко Н.* Латина на службі киево-руської історії (“*Смоенае Borysthenides*”, 1620 рік)// *Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI–XVII ст.* – Київ, 2002. – С. 272, 273.
10. *Смоенае Borysthenides seu felicis episcopalem sedem Chioviensem ingressus...* D. Boguslai Radoszowski Voxa a Siemicowice... gratulatio [s.l.;s.a].
11. *Roxolania* Sebastiani Sulmyrcensis Acerni, civis Lubliensis. – Cracoviae, 1584.

Отримано 29 червня 2016 р.

м. Львів

